

KÖZÉRDÉK

AZ ALSÓFEHÉRVARMEGYEI NEMZETI MUNKAPART HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik hetenként kétszer: csütörtökön és vasárnap.

Előfizetés:
 egész évre - - 12 korona.
 fél évre - - 6 "
 negyed évre - 3 "

Egyes szám ára 12 fillér.

Felőlős szerkesztő:

Dr. MÜLLER JENŐ.

Kiadóhivatal: FÖLDES EDE könyvkereskedése Nagyenyed.

Hirdetés ára: centiméterenként 6 fillér. Többszöri hirdetés árkedvezményben részesül.

Nyilttér sora 40 fillér.

Közös hadsereg.

(Ü. L.) Bármennyire is kiélesedett a helyzet a véderőjavaslatok miatt, azért a közvélemény higgadtabb része a közös hadsereg intézményével megvan elégedve, nemcsak védelmi szempontból, hanem abban az értelemben is, hogy a magyar nemzeti érzést fokozatosan bepiantáljuk ezen intézménybe is. Tulzások az olyan állítások, hogy a hadseregben nem érvényesülhet a magyar nemzeti érzés? Nem domborodik ki a magyar jelleg a magyar ezredekben?

Az ily kifogásokra azt válaszolhatni, hogy ezek fenn nem állhatók vadak, a kilenczes bizottsági program megvalósítása után. Még csak a jelvények és a zászló kérdése nincs megoldva, de erre is mihamarább rá kerül a sor. A magyar államnyelv érvényesítése teljes mértékben megtörténik, amint a magyar tisztképzés és a kiképzett magyar tiszteknek a hadseregbe való belépése és hosszabb ideig való szolgálata bekövetkezik.

Amint a magyar állam annyi iskolát állított fel, hogy azokban az állampolgá-

rok magyarul megtanulnak és a továbbképző iskolákban kiképzetésüket folytatni képesek, s így a nem magyar ajkú legénység is már úgy lép be a hadseregbe, hogy magyarul beszélni tud, abban a perczben a kiképzés, az érintkezések teljesen és kizárólag magyarul történnek, mert ép az a célja a modern harczaszatnak és a modern harczaszat érdekében készült véderőreformnak, hogy az egyéni kiképzést tegye tökéletesebbé, tehát hogy tökéletesebben és könnyebben képezzen ki valakit, mint azon a nyelven, a melyen beszélni tud, s amely neki, ha nem is anyanyelve, de az államnak a nyelve, melyet anyanyelve után elsősorban köteles tudni. Ha magyar tisztek vannak a hadseregben, a magyar legénység nem érezheti magát idegennek és a magyar tiszteket a magyar legénységgel való érintkezésben bizonyára nem fogja azt az eredményt elérni, melyre többen hivatkoznak, hogy idegennek érzi magát az ember a hadseregben és távol áll ez a hadsereg a nemzettől.

A bajtársi szellem, az anyanyelven való érintkezés és a kiképzésnek az a foka,

amelyet az anyanyelven való képzést bizonyos tökélyre emeli, fogja megadni a hadseregnek magyar nemzeti jellegét és magyar szellemét. De ép ezért van szükség — a belátás politikájára!... Ezzel érthető el, hogy a magyar nemzeti szellem és a magyar nemzeti nyelv a hadseregben is megtalálja azt az utat, a mely ut a szívekhez vezet. Mely belátás politikával, megoldódik a jelvényzászló kérdés is. Magyarország ezen belátó politikájával elfogja érni azt, hogy a magyar újoncz mikor bemegy a hadseregbe, amely viselni fogja nemzetének jelvényét, viselni fogja az ő államának a zászlóját és a mely hadseregben magyar tisztek és magyar altisztek veszik őt kiképzés alá, olyanok, a kik vele egy szívvel-lélekkel magyarul éreznek, magyarul gondolkodnak, a kik előtt a magyar állameszme nem idegen, hanem a saját hazájuk földjéből kinőtt egy élő valóság akar lenni, akkor ez a hadsereg itt Magyarországon és a magyar ifjuság ebben a hadseregben egyformán otthon lesz.

A véderőreform ellen tehát nemzeti szempontból sem tiltakozhatni, védelmi

Műveltség és szabadság.

A Szabad-Liceum megnyitó előadása.

Tartotta **Lázár István** kollégiumi rektor-professzor.

— Folytatás és vége. —

Ilyen előítélet az is, hogy „úrnak születni kell”. A születés, t. Hallgatóim! a fizikai élet többi jelenségeivel együtt, mindnyájunkkal közös, tehát roppant demokratikus intézmény. Azért, mert valaki úri családból származott, még legfeljebb csak úri, de nem úr. Mert kit lehet úrnak nevezni? A ki független vagyoniilag és szellemileg. A kinek van joga és esze, hogy másokat vezessen, mások felett rendelkezzen; s a ki parancsolni tud a saját maga gyengeségeinek is. A ki függ másoktól, akár vagyoni, akár szellemi tekintetben, s a kinek az elhatározása függ a saját maga ösztöneitől és szenvedélyeitől: az nem független, tehát nem úr igazán. Az uraságnak ily értelemben természetesen igen sok fokozata van; de annyi feltétlenül szükséges hozzá, hogy a törvényen kívül csak maga rendelkezzen önmagával. Az uraság csak egy értelemben örökölhető. A kertészeten csodákat művelnek egyes növények szép tulajdonságainak hosszú időn keresztül való fejlesztésével. Az előkelő családokban hosszú időn keresztül kifejlett nemes tulajdonságokra való hajlandóság

verre válik s azzal együtt örökségkép száll az utódokra, mely a hagyományos családi szellemben megizmosodik s öntudatos egyéniséggé alakult.

Ezen az alkalmas talajon gyökereznek és növekszik aztán az igazság- és kötelesség-érzet, egyenlőség, határozottság, lovagiasság, bátorság, gyengédség, emelkedett gondolkodásmód, szép eszmék iránt való fogékonyság és lelkesedés, jó izlés és udvariasság: az igazi úr jellemvonásai. Csak így lehet értelme annak a mondásnak, hogy „az úr születik”.

Ilyen megrögzött vélemény, hogy „az ember ki van szolgáltatva a sorsnak, protekcióval minden lehet, a nélkül semmi.” — Ilyen előítélet pl. mely az emberi foglalkozásokat úri és nem úri pályák szerint osztályozza. — Nem akarok unalmas lenni a részletezéssel; csak annyit jegyzek meg, hogy a ilyen felkapott szólásformák sokat ártnak különösen ifjú embereknek; megakadályozák abban, hogy gondolkozzék s az igazságot keresse. Hogy egy vidamabb dolgot említsek, amelyről azonban épen olyan jól lehet következtetést vonni, ilyen előítélet pl. az is, hogy „borban van az igazság.” A borban van víz is, ezekor is, festek is; ha ezzel az igazsággal megelégszünk: ez kétség-telenül megvan benne. Képtelenül, szolva

angyal, ördög, oroszlán, majom is van benne aszerint, hogy milyen az ember jellemének fő-vonása; mert ezt a bor hűségesen leleplezi. A bor hatása alatt őszintén mutatja meg az ember magát; olyannak, a milyen. Van benne tehát legfeljebb őszinteség; de ez egészen más, mint az igazság.

Ilyen vizsgálatlanul elfogadott előítélet nagyon sok van a közmondások között. Sokszor olyan emberek megfigyeléseit általánosítják ezek, kik vagy a megfigyelésre vagy az általánosításra nem alkalmasak; a kiket valamely vélemény megalkotására, nyilatkozat tételére érdek vagy egészen különleges hangulat vezet. Az ő kisebb körökben „hangadó szerepük” lehetett, szavuknak tekintélye volt, egyik ember a másiknak adta tovább a mondásukat s végre a nélkül, hogy bonczolták volna, követendő elszabályul tekintették.

Az ember nagy mértékben alá van vetve a külső hatásoknak. Már gyermek-korban kezdődik ez a hatás; a legjobban nevelt gyermek is a tömeg nyelvét tanulja meg. A tömeg pedig a beszédet a maga képére teremtette; belé öntötte közepszerűségét; idegenkedését minden iránt, a mi valóban nemes és emelkedett; belé öntötte éretlen vagy esetlen felfogását, mely rendesen megelégszik a látszattal, nem képes a dolgok mélyére hatolni. A nagy angol tudós, Mü-

szempontból pedig annak fejlesztése elodázhatatlan kötelesség. Az aggódo hon-szeretet követeli ezt!... Plato mondta ki legelőször, hogy a hazát szeretni annyit tesz, mint kifelé félelmissé, befelé nyugodttá tenni azt. Ennek a cél-nak szolgálatában áll a véderőfejlesztés, ennek szolgálatát teljesíti a véderőreform, mert hazát szeretünk mi akkor, midőn véderőnk fejlesztésével kifelé félelmissé, befelé pedig nyugodttá kívánjuk tenni államunkat.

Teljesíthetjük az egységes magyar nemzeti állam kiépítését. Az a tudat, hogy államunk biztonságban van, erőnket megacélozza. Nem félhetünk attól, hogy egy második Mohács következhesék be. Szóvirágokkal, fülbemászó frázisokkal, az állam biztonsága egy a sem-mivel, ez pedig nem sok. Ellenzéki beszédekkel elleneink le nem fegyvereztetnek. De egy hatalmas véderő sakkban tartja a magyar állam ellen ártani akarókat. E tudat kárpótolja a terhes katonai kiadásokat. És kétszeres buzgalommal folytathatjuk nemzeti missziónkat benn az országban.

Az okos politika megtermi a gyümö-lést!... A nemzeti munkapárt fokozato-san akarja a nemzeti kívánatokat min-den téren megvalósítani és így a had-seregben is. Többet ér ez a jelszavas frázisoknál, amelyvel előbb vinni az or-szágot semmi téren nem lehet, eklatáns

példa erre a meddő négy éves koalí-cziós éra

A közös hadseregmagyarcsapataitvalódi magyarrá tesszük, hogy ne csak névleg legyen az. Majd aztán évtizedes munkák után, ha a viszonyok úgy alakul-nak, megvalósítható lesz az utónemze-dék által, az önnálló magyar hadsereg is. Jelenben és soká ez még kivihetetlen, már csak azzal járó óriási költsé-gek miatt is, két-háromszor annyiba kerülne ez esetben a katonai kiadá-saink. De ezzel szemben oly haladást teszünk a nemzeti kívánatok érdekében a véderőnkben, hogy vétek lenne annak a megakasztása a nemzeti kívánatok egyszerűen be nem teljesüléséért.

A koalíciós éra semmi lépést nem tett a nemzeti kívánatok megvalósítása érdekében a véderőnk keretében. Hagy-ják most már a jelen kormányt s párt-ját munkálni e téren is. Ne akasszák meg a véderőreform megvalósíthatását, amely első lépés a nemzeti kívánatok teljesítésében a hadsereg körében. Ezt megérté az ország s azért ítéli el az obstrukciót. A mely végre ideiglenesen megszűnt a fegyverszünet kötésével, mely fegyverszünet hoz-e végleges bé-két, előre nem tudható.

A véderőreform javaslatok egy héten csak két nap tárgyaltnak a fegyver-szüneti béke értelmében, így aligha hoz-zozható tető alá a javaslat. A költség-

vetés letárgyalása után, megint szabad kezét nyer az ellenzék. És gátat vethet a javaslat letárgyalása elébe. De beál-hat az ellenkezője is!... És ez utóbbi volna a leghelyesebb eljárás, ha a véd-erőjavaslatok átmehetnek. Mert mint kimutatánk, nagy lépés tevődne arra nézve: hogy a közös hadsereg intéz-ményébe végre belevitessék a magyar nemzeti érület is. A magyar csapatok ne csak névleg legyenek — magyar csapatok.

Az oltáregyesületi estély.

Szebb és fényesebb bevezetését farsangi mulatságainknak alig tudjuk elképzelni, mint a Nagyenyedi Oltáregyesületnek november 11. és 12-én megtartott műsoros estélyét, Sablonos, hétköznapi módon szólva, azt mondhatnók, hogy a rendezőség fáradságot nem ismerő lelkiismeretes tevékenységével önmagát multa felül, azonban referádánk az obligát vidéki dicsimnuszok nivóján felülemelkedve, szerény, de való beszámolója akar lenni egy valóban művészi élvezetek-ben gazdag estélynek. A programot részle-tesen ismertetünk, úgy gondoljuk, feles-leges. Oly nagy érdeklődés előzte meg annak minden egyes pontját, hogy ennek konsta-tálására elég a mindkét napi telt házra hivatkoznunk.

Volny József hegedű szólója és dr. Török Pál zongora kíséretének méltatá-sára külön kommentár nem kell. A vizaknai rendőrkapitány művészi játéka az elismerés-

ler Miksa, azon szavak számát, melyeket egy művelt angol ember használ, 3—4000 re teszi; azok számát, melyeket a nagy tudósok és költők használnak, 15—20000-re. És milyen jelentésű szavak azok, melyek a kettő közti különbséget teszik? Meggyőződhetünk róla, hogy a míg a közönséges ember nyelvében nagyon kevés szó van olyan, a mely a jóságot, önzetlen-séget, szellemi munkát, egyszerű életet dicsőíti: addig a tudós és költő nyelvének gazdagságát épen ezek teszik; a mi nagy, nemes, eszményi.

Azok az elhamarkodott ítéletek, mondjuk tévedések, melyeket a nyelv, a környezet, a példa felhalmoz, s a gondolkodásban való önállóság hiánya hatalomra segít: mint valami köd ereszkednek az ember lelkére s a dolgokat eredeti formájukból valósággal ki-cserélik. Ezen köd eloszlatása csak úgy lehet-séges, ha gondolkodásunkat a külső hatá-sok alól felszabadítjuk, függetlenítjük; min-den dolog felett a valódi értéke szerint al-kotunk és mondunk véleményt; ha tisztán látjuk mindenben az ok és okozat viszonyát; s ha egyszer látásunk s ítéletünk tisztasá-gáról, helyességéről, biztosságáról meggyő-ződünk: attól semmiféle hatás alatt téves utra tereltetni nem engedjük megunkat.

A ki elmékedni szokott, azt a tömegnek nyelvcsokása „különcödő”, sőt neha „nem nor-mális” lelkületű embernek szokta nevezgetni. Azt szokás róluk mondani, hogy a míg a csillagokat nézik, nem látják, hová lépnek s a kutba hullanak. Pedig mindazt, a mi nagy és maradandó van a világon: az elme-lkedők, a gondolkozók, vagy ha úgy tetszik, almodozók hozták létre. Ezek végezték csöndben, zaj nélkül, elhamarkodás nélküli

megfontolással az emberi művelődés nagy munkáját. A tömeg hizelgőinek, kik lármás szereplésükkel, felületes gondolataikkal és kapkodásaikkal megtöltik a mult és jelen tör-ténetének lapjait, bizonyos magasságból szemlélve a dolgokat, kevés szerep jut az em-beriség haladásában. Azok segítettek előre az emberi művelődés ügyét, kik a termé-szet tüneményeiről s az emberi dolgok érté-kéről önállóan s a bonczoló ész vezetése alatt gondolkodtak s bátran szembe mertek szállani a gondolkodást megkötöző, rabságra vető előítéletekkel.

3. Valóban úgy áll a dolog, hogy az embert véleménye megalkotásában nem mindig a megfontolás, cselekvésében nem mindig a meggyőződés vezeti. Látszat és elfogultság, kicsinyes szempontok és melléktekintetek uralkodnak rajta. Sok dolgot csak azért tesz, mert mástól is úgy látja; vagy attól fél, hogy különben megszólják az emberek. A ki nem alkalmazkodik valamely egészségtelen divathoz vagy szokáshoz: annak nem az okosságát dicsérik, hanem azt mondjuk róla, hogy nincs izlése. Ha közügyben fel-emeli valaki a szavát, gyakran halljuk azt a kérdést, hogy mi az érdeke, mi a célja ezzel a dologgal kapcsolatban? És kevés em-ber akad, a ki megmondja, még kevesebb, a ki elhiszi, hogy egyedül és kizárólag a közügynek önzetlen szolgálata vezeti. Szé-cheuyi István első gőzhajóját, mikor a Dunán megindult, meglátta egy apostagi ember, a ki gőzhajót sohasem látott még azelőtt; az én emberem egyideig nézte a hajót, azután habotára fakadt s ez volt az összes meg-jegyzése: Ne te né! Ugy kapari a vizet, mint az kútya!

Ilyen hahotát és megjegyzést ma is lehet

néha egy-egy apostagi embertől hallani, a kinek lelkében nincs fogékony-ság, vagy es batorság arra, hogy a szellemi korlátok közül kiemelkedjen. Ezen korlátok közül még a legártatlanabb, legelfogadhatóbb, sőt neha egyenesen erény-számba megy az elfogult-ság. Ennek a tulajdonságnak alapja az, hogy az ember önmagához van legközelebb; tehát a maga és övéi sorsa érdeklő legjobban; a maga egyéniségének es foglalkozásának nagyobb fontosságot, jelentőséget ad a többi-nél. Ki ne tartaná érthetőnek, hogy városunk szülőtte, ki szülőföldjéhez ragaszkodik, iránta lelkesedik, trefásan mondja, de komolyan érti, hogy „Enyed a világ kö-zepe”? Ki ne tartaná érthetőnek, hogy a ki egy politikai pártnak tagja, annak az elvei és céljai szerint nézi a közállapotot-kat? Ki ne tartaná természetesnek, hogy az író az irodalomról, az ügyvéd jogi kér-désekről beszél legszívesebben s azt tartja a legszebb foglalkozásnak; hogy a szabó, cipész, borbély ha valakivel beszél, első sorban önkénytelenül is azt nézi, hogy van szabva a ruhája, cipője s hogy van fésülve és borotválva, s eszerint osztályozza az em-bereket? Ki ne tartaná természetesnek, hogy a szülő különösen az auya gyermekét jobbnak tartja a többinél; és ha az iskolá-ban valami baj történt vele, minden társával, sőt néha még tanárával szemben is neki ad igazat, vagy legalább menteni iparkodik? Aztán ki ne tartaná a legtermészetesebb es legtisztelteméltóbb érzésnek es köteles-ségnek a nemzeti elfogultságot, mely faji tulajdonságaink, nemzeti multunk dicsőítésére es a nemzeti jövő iránt való lelkesedésre, elszántságra, küzdelemre sarkal bennünket? Ki merné kétségbe vonni, hogy az ugy-

IV. Mikor fejtegetem, ban ismert a czélom, hogy következteté- Nehéz rá az, a mely ösztönök az indulat Az ösztön

nek valóságos tapsorkánjait váltotta ki közönségünkben és hittel reméljük, hogy varmegyénk ezen elvitázhatatlanul első hegédumvészenek játékában még többször lesz alkalmunk gyönyörködni.

II-ik pontként dr. Berze Nagy János tartalmas, tudományos színvonalon álló felolvasása szerepelt.

Utána dr. Inczedy-Joksmán Ödön állott a közönség elé. Nem szükséges hivatkozunk a művészet más terén elért országos sikereire, mely szerény véleményünk szerint Magyarország első másik népdalnokával nem egy sorba, hanem annak eléje helyezte. Hisszük és hallottuk, hogy sokan voltak a közönség sorából, a kik tisztán az ő meghallgatására gyűltek össze oly szép számban s a kik a drámai szavalatának hatása alatt könnyekig meghatva ünnepltek varmegyénk népszerű főjegyzőjét ezen a téren is elért sikereire. Az ő szereplése igazán mintegy a nivóját adta meg az egész estélynek.

A közönség művészi szép érzékének tettségét nyertek meg az ezután bemutatott előképek. A művészet történet kiváló szobrász és festő nagyságainak, Fadrusz, Rafael, Koppay és Benczur alkotásai csodaszép kivitelben voltak bemutatva. A művészek gondolata talán eredeti alkotásaiban sem jutott úgy érvényre, mint ezekben a képekben és igazán merjük állítani, hogy a látottak után bátran mondhatjuk azt, a nézőközönség egy tagjának szavaival élve: „Rafael és társai le voltak főzve”. Mennyi szép nő, leány és gyermek van Nagyenyeden, arról igazán csak mostan kezdünk fogalmat alkotni.

Az első kép Fadrusz „Erzsébet emléke” volt. Hatalmas fehér márvány szoborcsoport-

tozat. Minden szereplő tiszta fehér öltözetben s csak a szemek ragyogtak, hogy a gyönyörű kép annál többet beszéljen és annál felségesebb legyen.

A képzelet s a művész ecsetje sem alkot hat gyönyörűbb, felségesebb madonnát, mint a milyen a valóságban Czibere Manczi volt és szebb Szt. Borbálát, mint a milyen Incze Miklósné volt.

És bár a vélemények máskor sohasem egyformák, most mindenki egyetértett abban, hogy a legszebb „Remény” Jeney Erzsike volt s a legszebb „Hit” és „Szeretet” Szabó Viktorkában és Winkler Öziczában volt ideálisan megzemélyesítve, s aki ezt a képet látta, őszintén mondhatta „Soha szebbet”.

Gyönyörű szép volt dr. Szilady Zoltán Benczur „Szent István felajánlja a koronát”, Gölner Ilma, Jancsó Gizzi és Lázár Etus az „Angyalok kara” című részében.

De eltekintve a szereplők szépségétől, a legteljesebb elismerés illeti az egész estéért a rendezőség lelkét, özv. U. Kovács József urat, az egyet elnököt és dr. Inczedy-Joksmán Ödön vm. főjegyző urat rendezőket.

Munkájuknak legméltóbb jutalma az az elismerés, mely minden egyes szám után megnyilvánult a közönség részéről, és az egyet hálás elismerésére érdemes Dezső Miklós, ki igazán éj-napi munkával iparkodott a méltó képekhez a méltó kereteket megalkotni.

Benczur képe alatt a színpalak mögül fölhangzott „Boldogasszony anyánk” című régi magyar dal, amelyet Fövenyessy zene-tanár tanított be és adott elő, 16 kollégiumi tanulóval. Buzgalmá és izlése dicséretet

érdemel; az utolsó kép harmonium zenéjét is neki köszönhetjük.

A program után zártkörű vacsora volt a Szeidl-szálló termeiben, ahol a közönség ismételt kérésére dr. Joksmán Ödön gyönyörködtette ismert virtuóz énekével az egybegyűlteket és alkotott mindajánknak feledhetetlen kedves emléket az estélyről.

A vacsora után táncz volt reggeiig. Az előképek szépségéhez nagyban hozzájárult az Edison villamos színház ügyesen vetített színes sugaraival.

HIREK.

— **Személyi hír.** Mihályi Viktor dr. balászfalvi érseket a napokban Budapesten megoperálták. Az operáció szerencsésen sikerült, úgy, hogy a súlyosan beteg főpap egészen jól érzi magát.

— **Egyházkerületi közgyűlés.** Az Erdelyi ref. Egyházkerület folyó hó 18-án tartja közgyűlését Kolozsvárt, melyen városokból is többen vesznek részt. Ezen a gyűlésen töltik be a főgondnoki állást, továbbá délelőtt 11 órakor Bánffy Dezső br. emlékeztető ünnepélyt tartanak. Az imát Jancsó Lajos marosújvári esperes tartja, az emlékeztetőt Kenessey Béla dr. ref. püspök mondja.

— **A róm. kath. templomban** folyó hó 19-én, szent Erzsébet napján, a templom védőszentjének ünnepén, délelőtt 10 órakor Kovács Károly erdelyi egyházmegyei plébános fogja tartani az ünnepi beszédet, az ünnepélyes istentiszteletet Rad Elek helybeli plébános fogja celebrálni.

igy imádkoznak: „Én építettem neked templomot, hát most te is segíts rajtam.” Az ünnep ma is erős ösztöne az emberi tevékenységnek; sőt, mivel az élet szükségletei nehezebben biztosíthatók, mint régen, még erősebb, mint hajdan volt. Legfelebb abban különbözik, hogy az ó-kori ember őszintén be is vallotta. Addig a határig, míg a művelt élet korlátait figyelembe veszi, a meddig másnak a jogát tiszteletben tartja: természetes jogunk. De ha másnak kárt okozunk vele; vagy ha egyenesen azzal a vágygál van kapcsolatban, hogy másnak kárt okozunk; ha annyira elhatárolódik, hogy az igazságérzetet elfojtja; ha miut káröröm, irigység, kapzsiság, bosszu stb. jelentkezik: akkor a művelt társas életet, melynek alapja a kölcsönös jogtiszteltet és ember szeretet, lehetetlenné teszi.

A fetelem gyengeségünk érzetéből származik olyan veszedelemmel szemben, melyet elhárítani nincs reményünk és hatalmunk. Annál érthetőbb és természetesebb, minél értékebb azon javunk, melynek elvesztése felett aggódunk. De ha annyira fokozódik, hogy a veszély hígadt mérlegeletet akadályozza; ha olyan veszélyrel szemben, melyet erőnk ügyes felhasználásával elháríthatunk, megzavarja lélekjelenlétünket és megbénítja cselekvésünket; akkor is erőt vesz rajtunk, mikor legnagyobb értékeink védelmére minden áron kötelezve vagyunk: akkor a neve gyávaság s az emberi önértet rovására esik.

Mindennapi tapasztalat bizonyítja azt is, hogy a fellobbanó indulat és szenvedély mennyire képes hatalmába keríteni az ember szellemi életét és cselekvését. Elhomályosítja az értelem világát; megzavarja, sőt

nevezett általános emberi érdekek ezekkel szemben csak levegőben uszkáló fantomok vagy éppen veszedelmes jelszavak, mikor minden gondolkodó ember beláthatja, hogy a nagy emberi eszméket — egyes szellemóriások kivételével — csak ott lehet bárkinek is sikerrel szolgálni, a hol erre a szolgáltatásra tere és jogai vannak? Ki ne tartaná kötelességének, hogy azt az egyházat, melyhez vallásos meggyőződése alapján ragaszkodik, melyben vallásos érzése nevedett, fiomádeit s folytonos kielégítésre talált, mind egyikkel jobban pártolja, védelmezze s virágzását elősegítse? — És mégis azt kell mondanunk, hogy az elfogultság egyes némei s különösen túlzásai akadályoznak bennünket az általánosabb érvényű igazság megismerésében és szolgálatában. Egyéni, felekezeti és pártérdek sugallta elfogultság alól fel kell magat szabadítani annak, a ki közügyben vezérre vagy közremunkálásra van hivatva. Ilyen természetű elfogultság túlzásai a művelt társas életre s egységes társadalmi feladatok teljesítésére alkalmatlannokká teszik az embereket. A közügy nem az egyes emberé, nem is egyes töredéké, hanem az összeségé; csak az látja meg benne az igazságot, a kinek szemüvegét mellétekintet el nem homályosítja.

IV. Mikor a tételül felvett közmondást fejtegetem, szíves elnézést kérek, ha általában ismert dolgokat hozok fel. Mert az a célom, hogy épen ezek alapján vonjam le következtetésemet.

Nehéz rabság, talán legnehezebb rabság az, a melyben fogva tartják az embert az ösztönök és vágyak, különösen pedig az indulatok és szenvedélyek.

Az ösztön a fizikai élet szükséglete; kiele-

gitése nemcsak jogosult, de egyúttal életfeltétel is. De ha ezen hataron túlmegy, ha a pihenésből rabság, az étvágyból falankság lesz: árt a testi és szellemi élet egészségesebb folyamatának.

A restség az állati élet öröksége. A vadállat csak akkor mozdul, ha a restségűl hatalmasabb ösztön, az életfentartás ösztöne hajtja a táplálkozásra, a veszedelem elől való menekülésre vagy a társas életre. Az ne tévesszen meg bennünket, hogy vad népek — különösen harcaikban — nagy erőfeszítésre képesek. Rendszeres munkát, állandó és terv szerinti munkásságot, csak idomított állat és kultur-ember végez. Valóságos szellemi rabság az, melyben a rest ember sanyalódik. Csak a testi élet igényei (evés, ivás, alvás) iránt érdeklődik; az idejét haszontalanul, legfelebb értelmi munkát nem igénylő üres fecsegéssel, rendszeren mások dolgaiba való illetéktelen avatkozással, megszórással tölti, a mi egyebet tesz, azt közönyösen, erőtlentül teszi. Mozdulataiban, tekintetében, beszédében nincs semmi erő, határozottság és bizottság. Leundulatra jönni, lelkedni nem tud semmiért. Erayedtsége már az arcán meglátszik; tekintete tétovázó, bágyadt, szorakozott. Kínos látvány, szomorú rabság. Pihenése sem esik jól, mert munkával nem érdemelte ki. Élete kietlen, örömtelen. Mert hiszen a magasabb rendű örömmök kezdeményező erőt, erő kifejtést kívánnak.

Az ünnep alapjában megint egészen természetes tulajdonság. Hiszen a természet ösztözi az embert, hogy először magával törődjen, önmagáért s övéért dolgozzék. A kezdetleges kulturában élő gyermek, vagy gyermek-nép cselekedeteinek fő rugója az ünnep. Homeros emberei még az Istenhez is

— **Eljegyzések.** Dr. Mátyás Mihály leányát Irmát, eljegyezte Rác Simon gépészmérnök — Fekete Gizikét, Fekete Mihály szép leányát eljegyezte Czajlik Ferencz budapesti vámtisztviselő.

— **A gyulafehérvári főgimnáziumnál** a Pál Antal halálával megüresedett igazgatói állásra, a róm. kath. státus igazgatótanácsa a napokban tartott ülésében egyhangúlag Fejér Gerő dr. gyulafehérvári főgimn. tanárt választotta meg.

— **Erzsébet-ünnepély.** A nagyenyedi áll. el. leányiskola f. hó 19-én, vasárnap délután fel 3 órakor a tornateremben Erzsébet-ünnepélyt tart, melyre a szülőket és érdeklődőket tisztelettel meghívja a tantsz. Műsor: 1. „Szózat“ karének. 2. „Könyörgés“ Móra Istvántól, szav. Molnár Iona IV. oszt. tan. 3. „Erzsébet királynéről“ mesél Dóczy, Berde Amalia. 4. „Erzsébet királyné“ Minke Bélától, szav. Reich Lili III. oszt. tan. 5. „Erzsébet királyné emlékére“ karének. 6. „A királyné és a virágok“ Sas Edetől, szav. Dobozy Iona IV. a. oszt. tan. 7. Lehullott a rezgő nyárfa...“ karének. 8. „Erzsébet“ Sajó Sándortól, szav. Vadász Sarolta V. oszt. tan. 9. „Hymusz“ karének.

— **Elszámolás.** A Szegenyorsu Tudósbetegek részére gyűjtött halottak napján a ref. temető előtt 122 kor. 60 fill. — A róm. kath. temető előtt 80 kor. 76 fill. — Dr. Reich Beláné és Mátyás Irma gyűjtése 31 kor. 20 fill. — Dr. Gerasim Emilné adománya 1 kor. — Két névtelentől 60 fillér. Összesen 236 kor. 16 fill. Ennek fele a Józeff főherceg Szanatórium Egyletnek küldetett, fele a helybeli tudósbetegek városi alapjához csatoltatott. Nagyenyed, 1911. nov. 13. Sándor Jenőné, Dr. Winkler Albert.

nem ritkán egészen elveszi öntudatát s nem láthatja előre azt, a mi mulhatatlanul be fog következni: az önértetnek mások és magunk előtt való lealázását.

De az ember nem tehetetlen ezen szerencsétlen állapottal, valóban szolgál állapottal szemben. Hatalmában van kiragadni magát ebből a szolgaságból.

Az értelemnek, ha fegyelmezve van, lesz ereje megtámadni, elosztani azon álokoskodásokat és csalóka képzeteket, melyekkel a szenvedély a maga tárgyát körülveszi. Mert nincs az a rest ember, nincs az a boszút lihegő vagy féktelen vágyu ember, a ki vagyakozását, boszuját, restséget mentegetni sőt indokolni ne tudná s meg ne kísérelné. Ha felfedeztük a hazugságot és felismerjük a jelen csalóka ígéretein át a jövő csalódásait; ha előre látjuk hiúságunk, egészségünk, szerencsénk, emberi méltóságunk szomorú sorsát: más vágyak, más kedélyállapotok keletkeznek, melyek amazok elé gátakat állítanak. Működésük az embernek figyelmét más irányba: hivatásának kötelességei, nemes eszmék, magas emberi feladatok felé terelni. A mint az ember képes arra, hogy magában valamely dolog iránt, annak rut és visszatartó voltát a felette való gondolkodás közben részletesen megismervén, idegenkedést és haragot keltsen: úgy képes arra is, hogy nemes eszmékkel foglalkozván irántuk lelkesedést keltsen fel magában. Tudom, hogy ez nem könnyű dolog. A Westinghouse-fék a gyors vonatot a legsebbebb rohanásában megállítja. A fék óriási erőt fejt ki, romlik belé fek és gépezet; de a czél el van érve: a gyorsvonat megáll.

— **Automobiljárat vármegyénkben a bányavidéken.** A Zalatna—Abrudbánya—Körösbánya—Brád között züzérc szállításra használt kincstári motorközlekedés f. hó 9-én megindult, azonban 8—10 napig csak Zalatna és a verespatak—toroki kincstári züzér közötti utvonalon közlekedhetik, mert a brádi ut még mindig nincs teljesen rendben. A züzérc könnyű fuvarozása úgy a zalatnai kohóra, valamint a kincstári és magánbányászatra nevezé nagyjelentőségű s ennek keresztülvitele Kurowszky Zsigmond kir. bányatanács érdeme.

— **Nyilvános köszönet.** A Nagyenyedi Prot. Nők Segélyező Egyesülete által f. hó 12-ikén tartott műsoros összejövetel alkalmával az önkényes adományokból befolyt összesen 74 korona 95 fill. Fogadják a szives adakozók egyesületünk halás köszönetét. Zayzon János pénztáros, Dóczy Ferencz ellenőr.

* **Halálosat.** Egy közbecsülésben álló öreg ember dőlt ki az élők sorából. Szabó Antal ny. posta és táviráda s. ellenőr szombaton délelőtt 9 órakor hosszabb szenvedés után 78 éves korában Munkácson elhunyt. Közel négy évtizedig állott az állam szolgálatában s ezen idő alatt előjárói a legpontosabb tisztviselőnek, kartársai pedig, kiknek igen sokáig Nesztoruk volt, a legjobb kollégának ismerték. Nyugdíjaztatása után egyideig még az uradalomnál dolgozott, nehény év óta azonban csendes pihenés mellett már csak családjának és unokáinak körében élt. Igen szép életkort ért meg, s pályafutásának érdekes mozzanata közé tartozik, hogy részt vett, mint hadnagy az 1855. olasz hadjáratban is. Tisztársai 1895-ben ünnepelték meg 25 éves szolgálati jubileumát és szeretetük jeleként egy ezüst dohánytartó-

ilyen a harc a szenvedély ellen; óriási erőfeszítés árán, de lehet győzni.

IV. Annál szabadabb az ember minél függetlenebb az értelme, érzése és cselekvése az említett hatásoktól és korlátoktól. Csak olyat akar, a mit értelme igaznak, czeiszertűnek, jónak, szépnek és megvalósíthatónak megismert. Ennek a megismerésében, szeretetében és megvalósításában nem gátolja semmi sem. Emberi szabadság alatt tehát értelmi és erkölcsi szabadságot kell értenünk; az okosság, a nemesebb érzések és erkölcsi ideák biztosított uralmát a szellemi korlátoltság, ösztön, szenvedély és durvaság kitérősei felett.

A szabad ember az igazat nem azért tartja igaznak, mert mások mondják; hanem mert meggyőződött felőle.

A jót nem azért cselekszi, mert tanították rá s megszabja a törvény; hanem mert életelvének fogadta.

A szépet nem azért szereti, mert a divatnak hódolni akar; hanem mert izlésének megfelel és lelkesedik érte.

Nem engedi meg, hogy belátása tisztaságát és azt a kedélynyugalmat, melyet életelveivel, öntudatos életrendjével magának megszerzett, indulatok és szenvedélyek megzavarják.

Felülemelkedik az emberi dolgok kicsinyes és önző szempontjai fölé. Nem vár az élettől többet, mint a mennyit adhat. S nem vár az emberektől többet, mint a mennyit adni szoktak. Az önértet és az öröm, melyet szabadsága felett érez, megelégedéssel tölti el.

Csodákra képes az emberi szellem, mely nyűgeitől felszabadul. A történelemnek azok

val is megajándékozták. Ismerősei, tisztelői őszinte részvétellel vettek tudomást elhunytáról. Temetése október hó 23-án volt a Kosuth Lajos-utca 81. sz. halottas házból. Szabó Bertalan p. tiszt apját, Traply Elemér beregszászi p. tiszt apósát, Szabó Emília és férje Bravják László fegyintézeti asztalos munkavezető és Szabó Antónia és férje Hollós Antal édes apját, illetve apósát gyászolja benne. 314 1—1

— **Házasságok szept. hónap.** A statisztikai hivatal közlése szerint a magyar birodalomban ez év szeptemberben 9783 pár kötött házasságot. Ebből Magyarországra 9027, Horvátországra 756 pár jut. Ez évben 925-el több házasság kötött, mint a múlt év ugyanezen hónapjában. A kilencz első hónapot tekintve pedig 6773-al több a házasságkötések száma mint a múlt esztendőben. — Tehát nem panaszkodhatnak a leányos apák!

— **A gyulafehérvári helyőrség csökkenése.** Egy új hadügyminiszteri rendelet a multhoz képest már jelentősen megapadt gyulafehérvári helyőrséget újabb és jelentősen kisebbíti. A jövő évi tavaszi helyőrség változásokról intézkedő hadügyminiszteri rendelet ugyanis úgy intézkedik, hogy a Fehérvárt állomásozó 12-ik utász zászlóalj 5-ik százada az ugynevezett várszázad jövő tavasszal Isztria fővárosába Polába megy az ottani helyőrség kiegészítésére. Ez intézkedés következtében a század tisztjein kívül 120—150 utászal kevesedik a létszám.

* **Gabos Testvéreknek** lapunkban megjelent hirdetését a n. é. közönség b. figyelmébe ajánljuk. Városunkban általuk már két kut lett készítve Rohay László és Fischer és Társa uraknál, kik azzal teljesen meg vannak elégedve. 313 1—1

a legszebb lapjai, melyek felszabadult népek dolgaival vannak teleírva. Az ember szellemi szabadsága pedig ennél sokkal többet jelent, mert ezt a szabadságot tőle nem is lehet többé elvenni; a mint a folyót sem lehet kényszeríteni, hogy visszafelé folyjon. Szoba növénye, erdő fája mind a világosság felé nyújtja ágait, fejt lombzatját. Az emberre nevezé ilyen világosság a szellemi szabadság.

Ezt a szabadságot küzdelemmel, munkával lehet csak megszerezni. Az a tetszetős mondás, hogy „Szabadok vagyunk“, csak így odavetve épen csak annyit ér, mint az ellentéte, melyet lemondással emlegetnek náha, hogy „A körülmények kényszere uralkodik felettünk!“

Az igazság pedig az, hogy a szabadság csak küzdelemnek lehet jutalma. A szabadság az erősek, ügyesek, kitartók jutalma. Csak az szabad igazán, a ki érdemes arra, hogy szabad legyen. A szabadság nem jór, melyet az ember magával hozott a világra. De nem is olyan röpké tünemény, mely után hiába sóvárgunk. Hanem jutalom, az embernek a saját fegyelmezett lelki állapota, vagyis műveltsége érdekében folytatott erőfeszítésének legszebb jutalma.

Midőn ismeretterjesztő előadásaink sorozatát megnyitom, kérem t. Hallgatóimat, ajándékozzanak meg szives érdeklődésükkel s engedjék meg, hogy tudományos és művészeti kérdések fejtegetése által a magyar szellem függetlenségét harczának közkatónai lehossunk.

MO...
vas...
tiszt...
lett...
titá...
női...
fele...

107—

egy...
szölt...
olcsó...
által...
kisga...
műkö...
mérn...
épült...
öbajt...
nek...
fordul...

313 1—

ebé

Érteke

WI

Baross,
Répati, S

Mosó, vasaló és vegytisztító intézet.

Elvállalok mindennemű mosást és vasalást. Férfi és női ruhák vegyileg tisztítását pontosan és jutányos ár mellett. Női kelengyék és kézimunkák tisztítását, ugyancsak mindennemű férfi- és női ruha bármily színre való festését felelősség mellett.

Tisztelettel

Izsó Istvánné,
Nagyenyed, Tövis-utca 16.

107—

Kútépítés

Egy méter belméretű, helyszínen csömöszölt cement-csővekből, minden eddiginél olcsóbb és jobb, amit eléggé bizonyít, hogy általunk két éven belül az államvasutnak és kisgazdáknak 375 ilyen kut lett építve. Jelen működésünk Enyeden Molnár Gyula vasuti mérnök ur udvarában és Balla Béla ur most épült házában. Kik még ez évben jó vízzel óhajtnak családjukat biztosítani, szíveskedjenek a fenti helyeken bizalommal hozzánk fordulni.

Gabos Testvérek
kútmeesterek.

318 1-4

Egy jó karban lévő

ebédlőszoba-berendezés

eladó.

Értekezhetni Bálint Jánosnál.

306 2—

**KOBRÁK
CZIPŐK**
a legjobbak.

KAPHATÓK
Nagyenyeden és vidéke részére kizárólag a Nagyenyedi Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetnél.

153 14-24

Tűzifának a felvágatását

villamosmotor gépfűrészszel, és hasogatását elvállalja

ROTHE ERNŐ,

Előjegyzéseket elfogad Dr. Odor Béla gyógyszerész. 310 2-6

Méltóságos Br. Kemény Árpád uradalmi

borainak elarusítása

CIRNER J. JÓZSEF

fliszter és csemege kereskedésében

NAGYENYED.

Telefon 53.

Telefon 53.

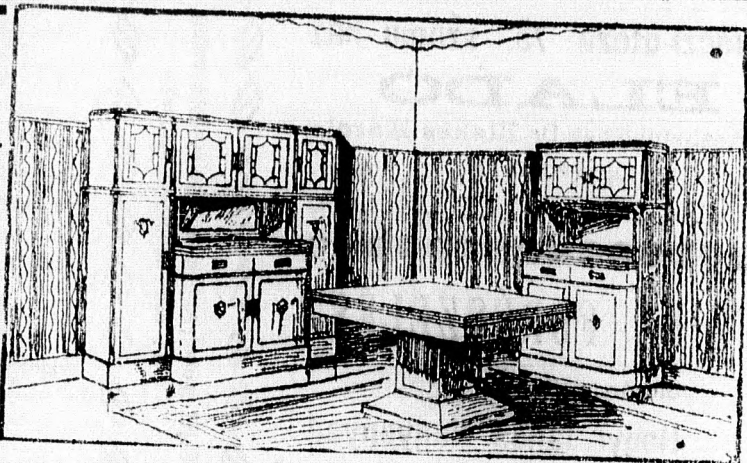
303 3—

BUTOR-RAKTAR.

KUNSGH ANTAL

épület- és butorasztalos
NAGYENYED,

Szentkirály-utca, a vármegyeház és a kórház között.

Elvállal mindennemű épületmunkákat. Készít és raktáron tart nagy választékban saját műhelyében készült teljes lakásberendezéseket minden stílusban a legegyszerűbbtől a legfinomabb kivitelig, saját tervei vagy adott tervek szerint. A műhelyében készült munkákért a legmesszebbmenő jótállást vállalja. Nagy választék vas- és rézbutorokban, ugyancsak mindennemű kárpitozott butorokban.

NAGYENYED forduljon minden érdeklődő, ki súlyt fektet elsőrendű fajtaúra anyagra

Gyümölcsfacsemeték
éltényfák, díszeszerek, tüllevölök, kerítőnövénnyek, bogyógyümölcsök stb.

Szőlőoltványok elsőrendű áru.
európai és amerikai almafés gyökeres vesszők.
(Oktató díszárjegyzék kívánatra ingyen)

FISCHER és Tarsai
faiskolák és szőlőoltványtelepek

Friss töltésű bor- és gyógyvizekből következő választékot nyújtja

WINKLER JÁNOS kereskedése Nagyenyeden:

Baross, Bodoki „Matild“, Bodoki „Salus“, Borszéki, Előpataki, Málnási borviz, Málnási „Mária“, Margit, Parádi arzén, Répáti, Salvator, Sicilia és Sztojkaik hazai források, továbbá: Carlsbadi, Giesshübli, Gleichenbergi, Levico, Marienbadi, Roncegno és Selters külföldi és végül: Ferencz József, Horgony és Igmándi hazai keserűvizek.

FIGYELEM!

„AIDA“ VERGE és „BLUE STAR“ CONTINENTAL

CIGARETTAPAPIROK CSAK AZ ITT LÁTHATÓ KÉPEKKEL VALÓDIAK.
:- ÓVAKODJUNK ÉRTÉKTELEN UTÁNZATOKTÓL! :-

Szőlőoltvány.

Őszi ültetésekre legalkalmasabb 60.000 darab kétéves gyökeres remekszép oltvány 1000 darabonként 260 koronaért beszerezhető.

Ezenkívül 100.000 drb. gyökeres zöldoltvány is kapható.

BRETTER MÓR,

az „Erzsébet” szőlőoltvány-telep tulajdonosának
Balázsfalván. 299 8-6

Rákóczi-utca 75. számú ház

ELADÓ.

Értekezhetni lehet Dr. Elekes Károly ügyvéd úrnál. 206 8-

TÜZIFA FÜRÉSZELEST

olcsón vállal

Hegyi János Nagyenyed.

Telefon-szám 67.

280 1-

Legjobb ajándék

a tartós és olcsó hazai szőttesáru Ajjegyzéket ingyen s bérmentve küld Lingner György szövőgyára Nagyenyed

Értesítés.

Van szerencsém a n. é. közönségnek b. tudtára adni, hogy az őszi és téli idényre, „Saisonra” megérkeztek az összes újdonságaim; u. m. nagy választék női és leányka kabátokban, kész férfi, fiú és gyermekruhákban, nagy választék hazai gyártmányú női, férfi és gyermek cipőkben, — továbbá kalap, fénémű, boak és egyéb szőrme árukból, nagy választék bel- és külföldi szövetekben.

Saját szabóműhely!

A nagyérdemű közönség további nagybecsű pártfogását kéri kiváló tisztelettel

Berkovics Béla
női, férfi divat és uri-szabó üzlete
NAGYENYED, Főter 3

28 20-

MENDEL SÖRFŐZŐDE ÉS KERESKEDELMI R.-T.

TORDA.

Ajánlja a Magyar Védő Egyesület által és a temesvári nemzetközi kiállításon legnagyobb díjjal, a „Grand prix”-vel kitüntetett

tordai Korona-sörét.

Továbbá bajor módra gyártott sötét

MALÁTA (Bock)

és nehéz világos

dupla márcziusi söreit.

Figyelem!

Csak akkor kap eredeti

tordai Korona-sört,

ha a cég vignettája az üvegen rajta van!

104 1-

Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár R.-T.

Az Osztrák-Magyar Bank mellékhelye.

<p>Részvénytőke 600.000 korona.</p>	<p>Előnyös kölcsönt ad betáblázásra, megfelelő kezességre, értékpapirokra, sorsjegyekre, jóhitelű pénzüintézetek részvényeire.</p> <p>Vásárol és elad értékpapirokat.</p> <p>Letétbe elfogad értékpapirokat, sorsjegyeket, értékeket kevés őrzési díj mellett.</p> <p>Idegen kölcsönöket a legelőnyösebben konvertál.</p> <p>Váltókat az összeg nagysága szerint legelőnyösebb feltételek mellett számítol le.</p> <p>Állandó betétet a legkedvezőbb kamatláb mellett fogad el.</p>	<p>Tartalékalap 400.000 korona.</p>
<p>Az intézet hivatalos órái hétköznapokon: dél előtt 9—12 óráig, délután 3—4 óráig.</p>	<p>Üzletfeleink részére telefon bevezetve 14. szám alatt.</p>	

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráruhágyár Részvénytársaság könyvnyomdájában Nagyenyeden.